

Nalevingsonderzoek verkoop alcohol Zeeuwse gemeenten 2016

Colofon

© ZB 2016

Samenstelling

José van den Boomgaard
Ankie Smit
Esther van Sprundel

ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland
Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg
Telefoon (0118) 654000
www.dezb.nl
info@dezb.nl

Lay-out en drukwerk

ZB

Deze uitgave is tot stand gekomen in opdracht van de 13 Zeeuwse gemeenten.

Nalevingsonderzoek verkoop alcohol Zeeuwse gemeenten 2016

Inleiding

Het Zeeuwse project Laat Ze Niet Verzuipen! (LZNVZ)¹ en de 13 Zeeuwse gemeenten willen inzicht in de mate waarin alcoholverstrekkers zich houden aan de wettelijke leeftijdsgrens van 18 jaar voor de verkoop van alcohol. Daarvoor hebben de gezamenlijke gemeenten in april/mei 2016 een nalevingsonderzoek laten uitvoeren door mysteryshoppers. De mysteryshoppers bezochten een selectie van vier categorieën alcoholverkopende bedrijven: commerciële horeca, paracommercie², slijterijen en supermarkten. ZB| Planbureau (analyse en rapportage) en Inview (veldwerk) hebben het onderzoek in opdracht van de gemeenten uitgevoerd.

Aanpak onderzoek 2016

De onderzoeksaanpak zag er als volgt uit:

1. Voorbereidende werkzaamheden (ZB| Planbureau en Inview, i.o.m. gemeente Goes als vertegenwoordiger van de 13 gemeenten en LZNVZ):
 - aanleveren van te bezoeken alcoholverkopers door de gemeenten (gemeenten hebben net als in het onderzoek 2014/2015 een eigen selectie van te bezoeken bedrijven aangeleverd)³;
 - opstellen en programmeren van een online observatieformulier;
 - afspraken maken, o.a. over geheimhouding en over gebruik van een protocol als basis voor het veldwerk;
 - werven van de mysteryshoppers;
 - organiseren van een bijeenkomst voor de gezamenlijke mysteryshoppers, waarin zij instructies kregen over de werkwijze, rapportage, kwaliteitsborging enz..

2. Veldwerk, op basis van het protocol (door Inview).
3. Analyse & rapportage (schonen databestand, analyseren van de resultaten, vergelijking met eerdere onderzoeken en opstellen rapportage door ZB| Planbureau).

Werkwijze

De mysteryshoppers in het Nalevingsonderzoek zijn 18 jaar of iets ouder, maar zijn geselecteerd op een jong uiterlijk (er jonger uitzien dan 18 jaar). De mysteryshoppers bezochten de horeca/paracommercie in duo's en de supermarkten/slijterijen solo. De mysteryshopper(s) probeerde(n) als normale klant/bezoeker een alcoholhoudend drankje te kopen. Als hun leeftijd werd gevraagd gaven zij uiteraard 18 jaar aan. Als hun ID werd gevraagd gaven zij aan dat ze deze vergeten waren. De bedrijven die wel alcohol verkochten aan de mysteryshoppers deden dit zonder naar leeftijd en/of ID te vragen. Of ze vroegen er wel naar, maar verkochten desondanks alcohol.

Voor het geval een verkoper vragen zou stellen aan de mysteryshoppers over het doel van de aankoop poging, hadden de mysteryshoppers een brief van de gemeente op zak waarin het onderzoek werd uitgelegd. I.v.m. de veiligheid van de mysteryshoppers was voor hen een noodnummer beschikbaar. Verdere details, onder andere over kwaliteitsborging, zijn uitgewerkt in een protocol. De inhoud van het protocol kwam uitvoerig aan de orde tijdens een instructiebijeenkomst voor de mysteryshoppers.

1. In de campagne LZNVZ werken de 13 Zeeuwse gemeenten, GGD Zeeland, Indigo Preventie, politie Zeeland West-Brabant en andere maatschappelijke partners samen aan de preventie van alcoholgebruik onder de Zeeuwse jeugd.
2. Paracommerciële instellingen zijn verenigingen en stichtingen die horeca-activiteiten uitvoeren die los staan van hun hoofddoelstelling, zoals bijvoorbeeld dorps-, wijk- en buurthuizen en kantines van sportverenigingen.
3. In het onderzoek in 2011 zijn alle Zeeuwse supermarkten en slijterijen bezocht.

Eerder Zeeuws onderzoek

In 2011 en in 2014/2015 zijn eerdere nalevingsonderzoeken uitgevoerd. De resultaten van beide onderzoeken en dat van 2016 zijn aan het eind van dit rapport naast elkaar gezet. Doordat de selectie van bedrijven niet willekeurig is en per meting varieert⁴ en het aantal bedrijven klein is, kunnen uitkomsten echter niet zonder meer vergeleken worden.

Resultaten 2016

In de resultaten wordt gesproken over 'naleving', 'nalevers' en 'naleefpercentage'. Dat wil zeggen het aantal of percentage alcoholverkopers dat zich houdt aan de verkoopregels met betrekking tot jongeren met het oog op de wettelijke leeftijdsgrens van 18 jaar voor de verkoop van alcohol. Deze bedrijven verkochten dus geen alcohol aan de mysteryshopper(s) omdat zij geen ID konden laten zien.

Voor de gezamenlijke 13 gemeenten hebben de mysteryshoppers 451 bezoeken afgelegd. Dit heeft 438 geslaagde bezoeken opgeleverd. Van de 13 ontbrekende bedrijven kon niet onderzocht worden of zij de regels voor alcoholverkoop aan jongeren wel of niet naleven.

Deze bedrijven bestonden bijvoorbeeld niet meer of waren bijvoorbeeld verenigingen die in de bezoekperiode geen activiteiten hadden. De 13 niet geslaagde bezoeken zijn buiten de resultaten gehouden.

Tabel 1. geeft het aantal geslaagde bedrijfsbezoeken weer per gemeente en per categorie alcoholverstrekkers (commerciële horeca, paracommercie, slijterijen, supermarkten). Voor de gezamenlijke 13 gemeenten zijn 451 bedrijven bezocht. Dit resulteerde in 438 geslaagde bezoeken. Dat wil zeggen 438 geldige scores op het wel of niet verkopen van alcohol aan de mysteryshoppers.

Tabel 2. toont het aantal 'nalevers' per gemeente, verdeeld over de vier categorieën alcoholverstrekkers. Door te vergelijken met tabel 1. wordt duidelijk dat 236 van de in totaal 438 bezochte bedrijven geen alcohol hebben verkocht aan de mysteryshoppers en zich daarmee hebben gehouden aan de verkoopregels aan jongeren. Het gaat om 108 (van de 230) bezochte commerciële horeca bedrijven, 55 (van de 107) para commerciële bedrijven zoals dorpshuizen en sportkantines, 24 (van de 33) slijterijen en 49 (van de 68) supermarkten. Op gemeenteniveau wordt bijvoorbeeld duidelijk dat op Schouwen-Duiveland 14 van de 25 bezochte horecagelegenheden de regels naleven.

Uit tabel 1. en 2. blijkt ook dat het soms om (zeer) lage aantallen bedrijven gaat. Om meer zicht te krijgen op de naleving is er voor gekozen om percentages te presenteren in tabel 3. en de grafieken in dit hoofdstuk.

Tabel 1: Aantal afgelegde geslaagde bezoeken per categorie alcoholverstrekkers per gemeente

	soort bedrijf				
	commerciële horeca	paracommercie	slijterij	supermarkt	totaal
Borsele	11	9	1	3	24
Goes	23	9	5	8	45
Kapelle	13	4	3	5	25
Noord-Beveland	8	7	2	4	21
Reimerswaal	13	7	2	6	28
Schouwen-Duiveland	25	13	3	8	49
Tholen	11	9	1	4	25
Middelburg	32	12	3	4	51
Veere	16	8	2	7	33
Vlissingen	15	2	2	1	20
Hulst	11	11	2	7	31
Sluis	15	6	3	6	30
Terneuzen	37	10	4	5	56
Zeeland	230	107	33	68	438

4. Er is geen sprake van een willekeurige steekproef van alcoholverkooppunten. Gemeenten hebben in 2014/2015 en 2016 een selectie van bedrijven gemaakt op basis van eigen inzicht. In 2011 zijn alle Zeeuwse supermarkten en slijterijen bezocht, maar geen commerciële horeca en para commerciële bedrijven.

Door ook de daadwerkelijke aantallen in de tabellen en grafieken op te nemen wordt u telkens herinnerd aan het feit dat het in een aantal gevallen om zeer kleine aantallen gaat en dat voorzichtigheid is geboden bij de interpretatie van de percentages.

In tabel 3. is te zien dat 54% van de bezochte bedrijven de regels naleeft. In Terneuzen ligt dit percentage het hoogst (86%); bij de bezochte bedrijven in de gemeente Borsele het laagst. Daarnaast is te zien dat de naleving in de bezochte commerciële en para commerciële bedrijven niet veel van elkaar afwijkt.

Tabel 2: Naleving (aantallen) per categorie per gemeente

	soort bedrijf				
	commerciële horeca	paracommercie	slijterij	supermarkt	totaal
Borsele	0	2	1	3	6
Goes	9	7	4	7	27
Kapelle	7	1	2	4	14
Noord-Beveland	5	6	0	3	14
Reimerswaal	6	0	2	3	11
Schouwen-Duiveland	14	9	3	4	30
Tholen	4	7	1	3	15
Middelburg	2	7	3	4	16
Veere	6	7	1	6	20
Vlissingen	7	0	1	0	8
Hulst	6	1	1	5	13
Sluis	6	3	2	3	14
Terneuzen	36	5	3	4	48
Zeeland	108	55	24	49	236

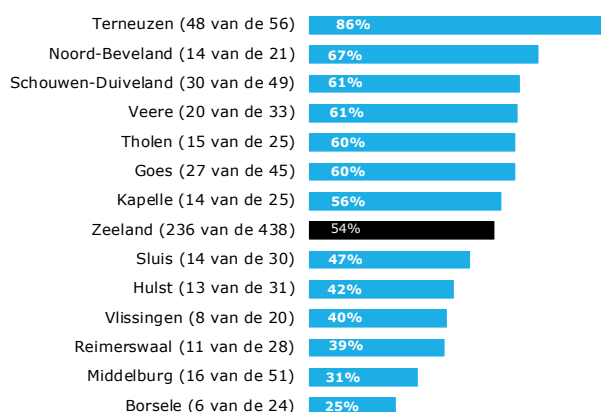
Tabel 3: Naleving (percentages) per categorie per gemeente

	soort bedrijf						
	com- merciële horeca n=108	para- com- mercie (n=55)	Slijterij (n=24)	super- markt (n=49)	totaal % nalevers	totaal aantal nalevers	totaal aantal afgelegde bezoeken
Borsele	0%	22%	100%	100%	25%	6	24
Goes	39%	78%	80%	88%	60%	27	45
Kapelle	54%	25%	67%	80%	56%	14	25
Noord-Beveland	63%	86%	0%	75%	67%	14	21
Reimerswaal	46%	0%	100%	50%	39%	11	28
Schouwen-Duiveland	56%	69%	100%	50%	61%	30	49
Tholen	36%	78%	100%	75%	60%	15	25
Middelburg	6%	58%	100%	100%	31%	16	51
Veere	38%	88%	50%	86%	61%	20	33
Vlissingen	47%	0%	50%	0%	40%	8	20
Hulst	55%	9%	50%	71%	42%	13	31
Sluis	40%	50%	67%	50%	47%	14	30
Terneuzen	97%	50%	75%	80%	86%	48	56
Zeeland	47%	51%	73%	72%	54%	236	438

Het ligt bij deze bedrijven rond de 50%. Dit betekent dat in de helft van de bezoeken aan de (para commerciële) horeca toch alcohol is verstrekt aan de mysteryshoppers zonder ID. Bij slijters en supermarkten is de naleving iets meer dan 70%: bij ongeveer 3 op de 10 bezoeken is alcohol verstrekt zonder ID.

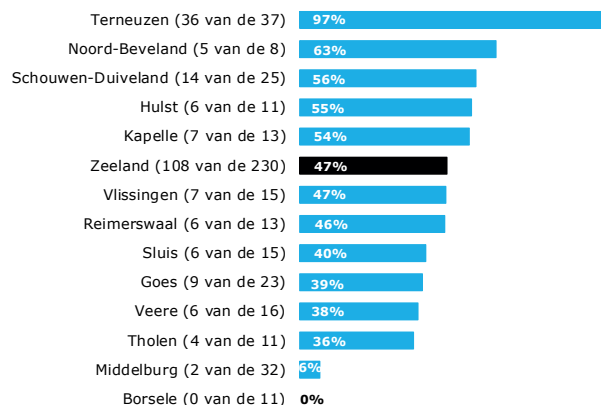
De naleefpercentages per gemeente uit tabel 3. zijn grafisch gepresenteerd in onderstaande grafieken: naleving totaal (grafiek 1.) en per categorie alcoholverkopers (grafieken 2. t/m 5.).

Grafiek 1: Naleefpercentage Zeeland en per gemeente

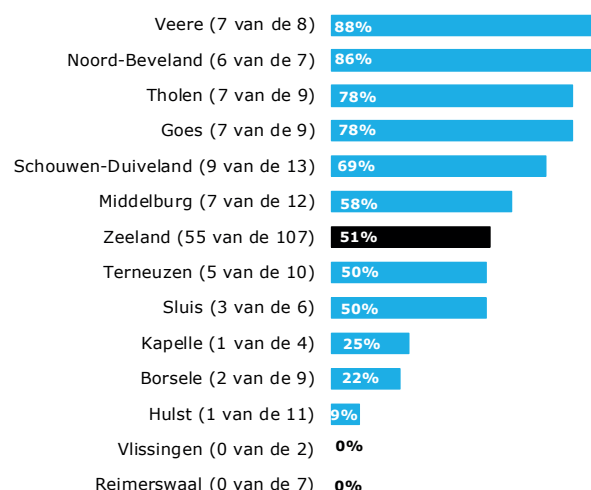
Grafiek 1. toont de percentages nalevers voor alle bezochte bedrijfscategorieën samen per gemeente en voor geheel Zeeland. Terneuzen en Noord-Beveland scoren het hoogst, Borsele en Middelburg het laagst bij de naleving van de verkoopregels in de bezochte bedrijven.

Grafiek 2: Naleefpercentage commerciële horeca Zeeland en per gemeente

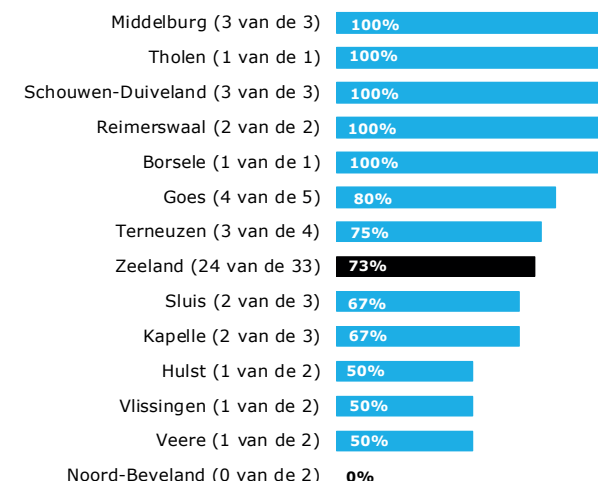
In grafiek 2. zijn de percentages nalevers voor de categorie commerciële horeca per gemeente en voor Zeeland als geheel opgenomen. In Terneuzen worden de regels in de bezochte bedrijven het best nageleefd. In Borsele en Middelburg zien we de laagste percentages nalevers onder de bezochte commerciële horeca.

Grafiek 3: Naleefpercentage para commercie Zeeland en per gemeente

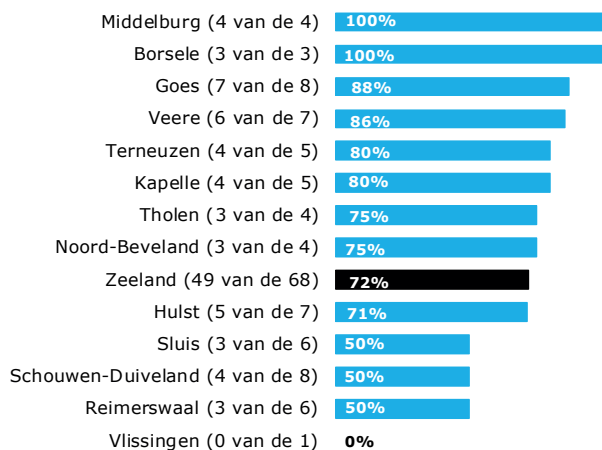
De percentages nalevers voor de bezochte para commerciële bedrijven per gemeente en voor heel Zeeland zijn weergegeven in grafiek 3. De bezochte 'verenigingen' in Veere en op Noord-Beveland scoren het hoogst qua naleving van de regels. In Reimerswaal, Vlissingen, Hulst, Borsele en Kapelle scoren ze het laagst. Het gaat hier overigens om hele kleine aantallen geselecteerde bedrijven, waardoor deze uitkomsten niet doorgetrokken kunnen worden naar alle bedrijven in deze branche per gemeente. Het geeft slechts een indicatie van de naleving in de gemeente.

Grafiek 4: Naleefpercentage slijterijen Zeeland en per gemeente

De naleving in de bezochte slijterijen is per gemeente en voor heel Zeeland opgenomen in grafiek 4. De bezochte slijterijen in Middelburg, op Tholen, op Schouwen-Duiveland, in Reimerswaal en in Borsele leven de regels allemaal na. Op Noord-Beveland geldt dit voor geen van beide bezochte bedrijven. Voor alle gemeenten geldt dat het om zeer lage aantallen bezochte slijterijen gaat.

*Grafiek 5: Naleefpercentage supermarkten
Zeeland en per gemeente*

Grafiek 5. geeft het beeld van de naleving in de bezochte supermarkten weer. In de gemeenten Middelburg en Borsele leven alle bezochte supermarkten de verkoopregels met betrekking tot jongeren na. Bij de overige gemeenten is dat niet bij alle supermarkten het geval. In Vlissingen lijkt de naleving in supermarkten het laagst, maar daar moet bij worden aangetekend dat er slechts één supermarkt is bezocht en dat dit niets zegt over alle andere supermarkten in Vlissingen.

Vergelijking in de tijd

In 2011 en in 2014/2015 zijn eerdere nalevingsonderzoeken uitgevoerd. Zoals aangegeven is vergelijking niet zonder meer mogelijk, doordat de selectie van bedrijven niet willekeurig is en het aantal bedrijven laag. In 2011 was trouwens geen sprake van selectie, maar zijn alle supermarkten en slijterijen bezocht.

Met dit in het achterhoofd presenteren we hier alleen totalen. Hierbij nemen we aan dat de selectie van bedrijven door gemeenten bij de twee laatste metingen vergelijkbaar is geweest en weten we dat er in 2011 geen selectie was.

Als we kijken naar de ontwikkeling in de totale naleving tussen 2011 en 2016 (zie tabel 4.), kunnen we dat voor de 10 gemeenten in beeld brengen die aan alle drie de metingen hebben deelgenomen. Het gaat dan om de totale naleving bij supermarkten en slijterijen samen (horeca en paracommercie deden namelijk niet mee in 2011).

Tabel 4: Ontwikkeling in naleving per gemeente, totaal (slijterijen en supermarkten samen)

	2011 (n=112)	2014 (n=95)	2016 (n=78)
Borsele	0%	67%	100%
Goes	62%	80%	85%
Kapelle	25%	50%	75%
Middelburg	56%	75%	100%
Noord-Beveland	0%	43%	50%
Reimerswaal	17%	50%	63%
Schouwen-Duiveland	29%	73%	64%
Vlissingen	50%	75%	33%
Sluis	23%	57%	56%
Terneuzen	24%	14%	78%
Totaal	34%	63%	72%

In vrijwel alle gemeenten is er een toename in de naleving bij de bezochte bedrijven, met uitzondering van de gemeenten Schouwen-Duiveland en Vlissingen waar een afname te zien is. In de gemeente Sluis lijkt sprake van stabilisering van het percentage nalevende bedrijven.

We kunnen de totale naleving voor de laatste twee metingen ook baseren op alle categorieën alcoholverkopers (slijterijen, supermarkten, commerciële horeca en paracommercie), met andere woorden alle bezochte bedrijven in de gemeente.

Tabel 5: Ontwikkeling in naleving per gemeente op basis van alle bezochte bedrijven

Naleving	2014 (n=434)	2016 (n=349)
Borsele	62%	25%
Goes	58%	60%
Kapelle	52%	56%
Middelburg	67%	31%
Noord-Beveland	44%	67%
Reimerswaal	55%	39%
Schouwen-Duiveland	63%	61%
Vlissingen	59%	40%
Sluis	46%	47%
Terneuzen	9%	86%
Totaal	53%	54%

Aan de hand van deze percentages (tabel 5.) op basis van alle bezochte bedrijven lijkt de naleving niet veranderd over het totaal van de 10 Zeeuwse gemeenten die zowel in 2014/2015 als in 2016 hebben deelgenomen. Dit geldt ook voor een aantal gemeenten (Goes, Kapelle, Schouwen-Duiveland, Sluis).

In een tweetal gemeenten lijkt het percentage dat de regels naleeft gestegen (Noord-Beveland en Terneuzen). Terneuzen is daarin het meest opvallend. In vier gemeenten is sprake van een daling in de naleving onder de bezochte bedrijven (Borsele, Middelburg, Reimerswaal, Vlissingen). Het meest opvallend hierin is Borsele.

Zoals eerder aangegeven: omdat het bij beide metingen een selectie van bedrijven betreft, kan het verschil in naleving tussen beide metingen te maken hebben met verschil in selectie tussen beide metingen. In 2014/2015 zijn bijvoorbeeld geen slijterijen meegenomen in Terneuzen en in 2016 wel. En in 2014/2015 zijn in Vlissingen 12 supermarkten bezocht en in 2016 maar één.

Tabel 6: Ontwikkeling in naleving per categorie alcoholverkopers

	2011	2014	2016
(n=434)			
(n=438)			
Commerciële horeca	-	36%	47%
Paracommercie	-	69%	51%
Slijterijen	50%	64%	73%
Supermarkten	30%	63%	72%
Totaal	-	53%	54%

Bij de bezochte slijterijen en supermarkten lijkt de naleving toegenomen. Bij de commerciële horeca lijkt ook sprake van een kleine toename in de naleving. Bij de bezochte para commerciële bedrijven is geen sprake van een toename in de naleving. Er lijkt sprake van een lichte daling.

Conclusies van dit Nalevingsonderzoek

- Van de 438 in 2016 bezochte bedrijven leefde ruim de helft (236/54%) de verkoopregels voor alcohol aan jongeren na.
- Kijkend naar categorieën alcoholverkopers scoren de slijterijen en supermarkten (bijna driekwart 'nalevers') beter dan de paracommercie (ruim de helft) en de commerciële horeca (bijna de helft).
- In de meeste gemeenten scoren de slijterijen en supermarkten (redelijk) goed (naleving van 50% of hoger). Bij de commerciële horeca en paracommercie zijn de verschillen tussen de gemeenten veel groter.
- Kijkend naar gemeenten over de hele linie, dat wil zeggen binnen alle categorieën alcoholverkopers, scoort Terneuzen het hoogst. Goes, Schouwen-Duiveland, Tholen en Veere scoren ook goed⁵. Geen enkele gemeente scoort in alle categorieën slecht.
- Kijkend naar de drie Zeeuwse regio's scoort Zeeuws-Vlaanderen het hoogst (naleefpercentage 64%), gevolgd door de Oosterschelderegio (54%). Walcheren is hekkensluiter (42%).
- Kijkend naar de ontwikkeling in de tijd, lijkt de naleving bij slijterijen en supermarkten (beide categorieën samen) in de meeste gemeenten te zijn verbeterd.

Over alle categorieën samen lijkt de naleving op Zeeuws niveau ongewijzigd, maar tussen de gemeenten is een gevarieerder beeld te zien: bij twee gemeenten lijkt de naleving verbeterd, bij vier gemeenten lijkt de naleving gedaald en bij de overige vier lijkt de naleving hetzelfde gebleven (het gaat hier over 10 van de 13 gemeenten, zie tabellen 4. en 5.)

Op het niveau van categorieën bedrijven lijkt de naleving in Zeeland bij supermarkten en slijterijen te zijn toegenomen. Dit geldt ook voor de bezochte commerciële horeca, zij het in mindere mate. Bij de paracommercie lijkt juist sprake van een wat minder goede naleving van de regels met betrekking tot verkoop van alcohol aan jongeren.

5. Dat wil hier zeggen dat maximaal één van de categorieën binnen een gemeente ruim 1/3 'goedscoorders' heeft en dat de overige categorieën binnen diezelfde gemeente daar (ruim) boven zitten, zodanig dat een naleefpercentage in die gemeente wordt behaald van 60% of hoger.